

Cauza C-208/23**Rezumatul cererii de decizie preliminară întocmit în temeiul articolului 98 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție****Data depunerii:**

30 martie 2023

Instanța de trimitere:

Corte suprema di cassazione (Italia)

Data deciziei de trimitere:

22 martie 2023

Reclamantă:

AX

Obiectul procedurii principale

Contestație împotriva hotărârii Corte di appello di Roma (Curtea de Apel din Roma) prin care s-a dispus predarea către autoritatea judiciară germană a doamnei AX în temeiul mandatului european de arestare (denumit în continuare „MEA”), emis de Tribunalul din Hamburg. Potrivit reclamantei, deoarece este însărcinată și este mama unei fetițe cu vârsta sub trei ani, predarea sa nu ar fi putut fi autorizată de autoritatea judiciară italiană fără a se stabili în prealabil, prin obținerea de informații suplimentare, că statul solicitant a instituit toate garanțiile necesare pentru detenția persoanei căutate.

Obiectul și temeiul juridic al trimiterii preliminare

Se pune întrebarea dacă din articolul 1 alineatele (1) și (2) și din articolele 3 și 4 din Decizia-cadru 2002/584/JAI se deduce obligația autorității judiciare de executare de a refuza sau, în orice caz, de a amâna predarea unei femei însărcinate sau a unei mame cu copii minori care locuiesc cu aceasta.

În funcție de răspunsul dat la prima întrebare, se solicită apoi să se stabilească dacă aceste articole din decizia-cadru sunt compatibile cu articolele 3, 4, 7, 24 și 35 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, inclusiv în lumina

jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului și a tradițiilor constituționale comune ale statelor membre.

Întrebări preliminare

1) Articolul 1 alineatele (2) și (3) din Decizia-cadru 2002/584/JAI privind mandatul european de arestare trebuie interpretat în sensul că autoritatea judiciară de executare trebuie să refuze sau, în orice caz, să amâne predarea femeii însărcinate sau mamei cu copii minori care locuiesc cu aceasta?

2) În cazul unui răspuns afirmativ la această întrebare, articolul 1 alineatele (2) și (3) și articolele 3 și 4 din Decizia-cadru 2002/584/JAI sunt compatibile cu articolele 3, 4, 7, 24 și 35 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, inclusiv în lumina jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului și a tradițiilor constituționale comune statelor membre, în măsura în care impun predarea unei femei însărcinate sau a mamei, rupându-se legăturile cu copiii minori care locuiesc cu aceasta, fără a ține seama de interesul superior al copilului?

Dispozițiile dreptului Uniunii invocate

Articolele 3, 4, 7, 24 și 35 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”)

Articolul 1 alineatele (2) și (3) și articolele 3 și 4 din Decizia-cadru 2002/584/JAI (denumită în continuare „decizia-cadru”)

Rezoluția Parlamentului European din 26 mai 1989 referitoare la situația femeilor și a copiilor în închisoare

Rezoluția Parlamentului European din 13 martie 2008 referitoare la situația specială a femeilor deținute și impactul încarcerării părinților asupra vieții sociale și familiale

Rezoluția Parlamentului European din 15 decembrie 2011 referitoare la condițiile de detenție în UE

Rezoluția Parlamentului European din 27 noiembrie 2014 referitoare la cea de a 25-a aniversare a Convenției Organizației Națiunilor Unite privind drepturile copilului

Rezoluția Parlamentului European din 5 octombrie 2017 referitoare la sistemele penitenciare și condițiile din închisori

Recomandări ale Comitetului Miniștrilor din cadrul Consiliului Europei, printre care recomandările: R(87)3 și R(2006)2 referitoare la normele penitenciare

europene; R(2000)1469 referitoare la mamele și nou-născuții din închisoare; R(2018)5 referitoare la copiii persoanelor deținute

Dispozițiile dreptului internațional invocate

Articolul 8 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (denumită în continuare „CEDO”)

Articolul 3 din Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile copilului

Dispozițiile naționale invocate

Legge del 22 aprile 2005, n. 69 - Disposizioni per conformare il diritto interno alla decisione quadro 2002/584/GAI del Consiglio, del 13 giugno 2002, relativa al mandato d'arresto europeo e alle procedure di consegna tra Stati membri (Legea nr. 69 din 22 aprilie 2005 privind alinierea dispozițiilor dreptului intern cu Decizia-cadru 2002/584/JAI a Consiliului din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre, denumită în continuare „Legea nr. 69/2005”):

- în redactarea sa inițială, articolul 18 litera (s) prevedea că Curtea de Apel trebuie să refuze predarea în cazul în care persoana a cărei predare a fost solicitată este o femeie însărcinată sau o mamă cu copii mai mici de trei ani care locuiesc împreună cu ea, cu excepția cazului în care există motive deosebit de grave care justifică detenția;

- articolul 2, în redactarea sa actuală, prevede că executarea MEA nu poate, în niciun caz, să determine o încălcare a principiilor supreme ale ordinii constituționale a statului italian sau a drepturilor inalienabile ale persoanei recunoscute de Constituție, a drepturilor fundamentale și a principiilor juridice fundamentale, astfel cum sunt consacrate la articolul 6 TUE sau în drepturile fundamentale garantate de CEDO.

Decreto legislativo del 2 febbraio 2021, n. 10 - Disposizioni per il compiuto adeguamento della normativa nazionale alle disposizioni della decisione quadro 2002/584/GAI, relativa al mandato d'arresto europeo e alle procedure di consegna tra Stati membri, in attuazione della delega di cui all'articolo 6 della legge 4 ottobre 2019, n. 117 (Decretul legislativ nr. 10 din 2 februarie 2021, Dispoziții privind punerea în conformitate a legislației naționale cu dispozițiile Deciziei-cadru 2002/584/JAI privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre, în executarea delegărilor prevăzute la articolul 6 din Legea nr. 117 din 4 octombrie 2019, denumit în continuare „Decretul legislativ nr. 10/2021”):

- articolul 14 a înlocuit textul articolului 18 din Legea nr. 69/2005 menționată anterior, eliminând toate motivele de refuz obligatoriu al predării care nu erau prevăzute și în decizia-cadru.

Astfel, textul în vigoare în prezent prevede că „Curtea de Apel refuză predarea în următoarele cazuri:

- a) în cazul în care infracțiunea imputată în mandatul european de arestare se stinge prin amnistie în temeiul legislației italiene [...];
- b) în cazul în care se dovedește că persoana solicitată a fost condamnată în Italia pentru aceleași fapte printr-o hotărâre sau o ordonanță penală irevocabilă sau o hotărâre de încetare a procesului penal care nu poate fi supusă niciunei căi de atac sau, într-un alt stat membru al Uniunii Europene, printr-o hotărâre definitivă [...];
- c) în cazul în care persoana care face obiectul mandatului european de arestare avea mai puțin de 14 ani la data săvârșirii infracțiunii”.

În stadiul actual, legislația italiană de punere în aplicare a mandatului european de arestare nu mai prevede motivul de refuz privind predarea unei mame însărcinate sau cu copii cu vârsta mai mică de trei ani.

Prezentare pe scurt a situației de fapt și a procedurii principale

- 1 Printr-un mandat de arestare emis la 22 februarie 2022, Tribunalul din Hamburg a solicitat predarea doamnei AX ca urmare a săvârșirii infracțiunii de furt calificat la 1 iunie 2019 în Hamburg.
- 2 AX este în prezent însărcinată și este deja mamă a unui copil în vârstă de sub trei ani care locuiește împreună cu ea într-o instituție penitenciară. Prin urmare, ea a solicitat ca predarea să fie refuzată pentru acest motiv.
- 3 Corte di appello di Roma (Curtea de Apel din Roma) a respins motivele invocate de reclamantă și, prin hotărârea din 29 septembrie 2022, a dispus predarea acesteia către autoritatea judiciară germană, motivând că, în actuala legislație italiană de punere în aplicare a mandatului european de arestare, nu mai există niciun motiv de refuz pentru femeile însărcinate sau pentru mamele cu copii în vârstă de până la trei ani care locuiesc cu acestea.
- 4 În fața Corte di cassazione (Curtea de Casație), instanța de trimitere, reclamanta solicită anularea acestei hotărâri, susținând că, fiind însărcinată și mamă a unui copil în vârstă de mai puțin de trei ani, predarea sa autorităților judiciare germane, fără verificarea prealabilă a condițiilor de detenție garantate în statul solicitant, ar fi contrară mai multor principii și dispoziții de drept intern, de drept al Uniunii și de drept internațional.

- 5 În cadrul procedurii în fața instanței de trimitere, reclamanta a solicitat, de asemenea, în subsidiar, suspendarea procedurii până la pronunțarea hotărârii Curții de Justiție a Uniunii Europene în cauza C-261/22, având ca obiect o întrebare preliminară similară adresată de Corte di cassazione (Curtea de Casație). Această cerere de suspendare a fost respinsă pentru motivul că nu este prevăzută în mod expres în normele privind mandatul european de arestare și nu este compatibilă cu constrângerile temporale stricte prevăzute în acestea. Această măsură ar priva astfel reclamanta de posibilitatea de a prezenta observații Curții de Justiție, fiind astfel încălcat dreptul la protecția jurisdicțională a drepturilor sale fundamentale în fața instanțelor competente.

Argumentele esențiale ale părților din procedura principală

- 6 Prin intermediul motivului unic, reclamanta solicită anularea hotărârii atacate și invocă încălcarea articolelor 2 și 16 din Legea nr. 69/2005, a mai multor articole din Constituția italiană, a articolului 3 din Convenția privind drepturile copilului, a articolului 8 din CEDO, precum și a articolelor 7 și 24 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene.
- 7 Corte di appello di Roma (Curtea de Apel din Roma) s-ar fi limitat în mod eronat la a dispune predarea reclamantei, invocând abrogarea motivului de refuz referitor la starea de graviditate a persoanei căutate. În schimb, această predare nu ar fi putut fi permisă fără a se stabili în prealabil, după obținerea informațiilor suplimentare prevăzute la articolul 16 din Legea nr. 69/2005, că statul solicitant a instituit garanțiile necesare în vederea detenției.
- 8 Reclamanta amintește, de asemenea, că în jurisprudența Corte di cassazione (Curtea de Casație), chiar și după abrogarea motivului de refuz prevăzut în versiunea inițială a articolului 1 litera (s) din Legea nr. 69/2005, s-a statuat că starea de graviditate constituie un obstacol în calea predării.

Prezentare pe scurt a motivelor trimiterii preliminare

- 9 Instanța de trimitere constată că Legea nr. 69/2005, care constituie legislația de punere în aplicare în dreptul intern a deciziei-cadru, prevedea inițial, la articolul 18 litera (s), că predarea unei femei însărcinate sau cu copii mai mici de trei ani care locuiesc cu ea trebuie refuzată. În schimb, acest motiv de refuz nu este prevăzut de decizia-cadru.
- 10 Pentru a asigura conformitatea legislației italiene cu decizia-cadru, Decretul legislativ nr. 10/2021, în special articolul 14, a abrogat toate dispozițiile interne neconforme acesteia, inclusiv motivul de refuz referitor la predarea mamei însărcinate sau care are copii mai mici de trei ani și care locuiesc împreună cu ea.
- 11 Instanța de trimitere arată însă că, potrivit unor hotărâri ale Corte di cassazione (Curtea de Casație), chiar dacă acest motiv de refuz a fost abrogat, acest lucru nu

înseamnă, în sine, că o astfel de predare este permisă, întrucât aceasta ar putea, în orice caz, să încalce drepturile fundamentale ale persoanei dacă ar fi dispusă fără a se verifica în prealabil, de către autoritatea judiciară de executare, că în statul emitent sunt recunoscute regimuri de detenție și forme de protecție a copiilor comparabile cu cele garantate de legea italiană.

- 12 În caz contrar, s-ar aduce atingere drepturilor fundamentale prevăzute atât de Constituția italiană, cât și de CEDO și, în consecință, predarea ar trebui refuzată în temeiul articolului 2 din Legea nr. 69/2005, dispoziție care, în plus, a fost clarificată de Curtea Constituțională în ordonanța de trimitere preliminară adresată Curții de Justiție în cauza C-699/21.
- 13 În această ordonanță, Curtea Constituțională a constatat că ar fi vădit contrară supremației, unității și efectivității dreptului Uniunii „o interpretare a dreptului național care ar recunoaște autorității judiciare de executare competența de a refuza predarea persoanei în cauză în afara cazurilor enumerate limitativ de lege în conformitate cu dispozițiile deciziei-cadru, pe baza unor dispoziții cu caracter general precum cele cuprinse în articolele 1 și 2 din Legea nr. 69 din 2005 înaintea modificărilor aduse prin Decretul legislativ nr. 10/2021 sau precum cele cuprinse în articolul 2 din legea respectivă în redactarea în vigoare în prezent”.
- 14 De asemenea, Curtea Constituțională a statuat că „se interzice statelor membre să condiționeze punerea în aplicare a dreptului Uniunii, în domenii care fac obiectul unei armonizări integrale, de respectarea unor standarde pur naționale de protecție a drepturilor fundamentale, în cazul în care acest lucru ar aduce atingere supremației, unității și efectivității dreptului Uniunii (Curtea de Justiție a Uniunii Europene, Hotărârea din 26 februarie 2013, cauza C-617/10, Fransson, [punctul] 29; Hotărârea din 26 februarie 2013, cauza C-399/11, Melloni [punctul] 60). Drepturile fundamentale pe care trebuie să le respecte decizia-cadru în temeiul articolului 1 alineatul (3) din aceasta sunt mai degrabă cele recunoscute de dreptul Uniunii Europene și, în consecință, de toate statele membre atunci când pun în aplicare dreptul Uniunii: drepturi fundamentale la definirea cărora, în plus, contribuie, în esență, tradițiile constituționale comune statelor membre [articolul 6 alineatul (3) TUE și articolul 52 alineatul (4) din cartă].
- 15 Instanța de trimitere este de acord cu această interpretare și consideră că este necesar să adreseze Curții de Justiție o întrebare preliminară pentru ca aceasta să clarifice standardul comun de protecție prevăzut de dreptul Uniunii în ceea ce privește predarea atât a femeii însărcinate, cât și a mamei de copii minori care locuiesc împreună cu aceasta și, prin urmare, să stabilească dacă dreptul Uniunii poate fi interpretat în sensul că această predare, în executarea unui MEA, este sau nu conformă cu drepturile fundamentale garantate de dreptul Uniunii, în special de cartă, în lumina inclusiv a tradițiilor constituționale comune ale statelor membre, menționate de asemenea la articolul 52 alineatul (4) din această cartă. Un răspuns al Curții ar permite astfel să se ajungă la o interpretare uniformă a dreptului Uniunii cu privire la acest aspect.

- 16 Instanța de trimitere reamintește, de exemplu, deciziile Curții Supreme din Regatul Unit care a refuzat predarea mamei în executarea unui MEA.
- 17 Această instanță se referă de asemenea la mai multe hotărâri ale Curții de Justiție: în hotărârea pronunțată în cauza C-399/11, Melloni, Curtea de Justiție a statuat, în esență, că decizia-cadru a reglementat în mod exhaustiv chestiunea limitărilor privind predarea și, prin urmare, nu este posibil să se impună restricții suplimentare privind executarea unui mandat, nici prin intermediul legislației de transpunere a statului, nici prin intermediul interpretării de către instanțele naționale; în hotărârea pronunțată în cauzele conexe C-404/15 și C-659/15 PPU, Aranyosi și Căldăraru, precum și în hotărârile pronunțate în cauzele conexe C-562/21 PPU și C-563/21, X și Y, și C-354/20 PPU și C-412/20 PPU, L și P, Curtea de Justiție a interpretat normele privind MAE prin concilierea punerii în aplicare a principiului recunoașterii reciproce cu protecția drepturilor fundamentale; în hotărârea pronunțată în cauza C-367/16, Piotrowski, Curtea de Justiție, deși a considerat compatibilă cu dreptul Uniunii predarea, în executarea unui MEA, a unor minori care ating pragul de vârstă pentru răspunderea penală, astfel cum este definită de legislația națională, a subliniat necesitatea unor garanții procedurale pentru a se asigura că „interesul superior al copiilor care fac obiectul unui mandat european de arestare este întotdeauna considerat ca fiind primordial, în conformitate cu articolul 24 alineatul (2) din cartă”. În ceea ce privește această din urmă hotărâre, instanța de trimitere precizează că criteriul interesului superior al copilului, pe care trebuie să se bazeze opțiunile de executare a MEA în privința copilului acuzat sau condamnat, ar trebui, în mod logic, să se aplice și minorilor, care sunt mult mai tineri, care locuiesc cu mama lor, pe numele căreia s-a emis un MEA, și care nu fac obiectul unei proceduri penale.
- 18 De asemenea, Curtea Europeană a Drepturilor Omului (denumită în continuare „Curtea EDO”) ar fi afirmat că, în contextul executării unui MEA de către un stat membru al Uniunii, mecanismul recunoașterii reciproce nu ar trebui să fie aplicat automat și mecanic în detrimentul drepturilor fundamentale (Curtea EDO, Hotărârea Pirozzi împotriva Belgiei, § 57-64) și că executarea MEA are o limită în riscul, întemeiat pe „motive grave”, al încălcării drepturilor fundamentale ale persoanei căutate (Curtea EDO, 9 iulie 2019, Romeo Castano împotriva Belgiei, §§ 79, 92).
- 19 Întrucât decizia-cadru nu prevede un motiv de refuz al predării unei mame care locuiește împreună cu copiii cu vârsta sub trei ani, predarea ar părea să se impună în mod necondiționat. Această obligație necondiționată de predare pare să fie însă contrară nu numai standardului național, ci și standardului european de protecție a drepturilor fundamentale, precum dreptul la respectarea vieții private și de familie a mamei, și mai ales a copilului minor.
- 20 În această privință, instanța de trimitere amintește că Comitetul European pentru Prevenirea Torturii și a Pedepselor sau Tratamentelor Inumane sau Degradante (CPT) a recunoscut că închisorile nu oferă un mediu adecvat pentru sugari și copii și că separarea forțată a mamelor de sugari este extrem de nedorită.

- 21 Această instanță amintește de asemenea că Curtea EDO a observat că, potrivit normelor Organizației Națiunilor Unite pentru tratamentul femeilor deținute, deciziile de a permite copiilor să rămână cu mamele lor în închisoare se bazează pe interesul superior al copiilor (Curtea EDO, 26/11/2013, X împotriva Letoniei, § 95; 24 martie 2016, Korneykova și Korneykov împotriva Ucrainei, § 129).
- 22 Recent, Curtea EDO a considerat de asemenea că un ordin de expulzare a unui cetățean nigerian din Regatul Unit a încălcat dreptul acestuia la viața privată și de familie, deoarece natura și gravitatea infracțiunii comise nu au fost puse în balanță cu interesul superior al copilului său minor (Curtea EDO, 24 noiembrie 2020, Unuane împotriva Regatului Unit, § 86-90).
- 23 Potrivit instanței de trimitere, în măsura în care separarea forțată a mamelor și a copiilor minori care locuiesc cu ele, în executarea unui MEA, poate avea consecințe foarte grave pentru aceștia din urmă, protecția maternității și a interesului superior al copilului ar putea impune să se amâne predarea femeii însărcinate sau a mamei care locuiește cu minorul pentru un moment în care s-ar respecta mai mult interesul copilului sau să se permită predarea copilului, împreună cu mama sa, numai după verificarea condițiilor de detenție garantate în statul solicitant.
- 24 Într-adevăr, transferul sugariilor și al copiilor, împreună cu mama lor, impune, în conformitate cu Recomandările Organizației Mondiale a Sănătății din 6 octombrie 2010, obligația autorităților de a asigura în mod adecvat sănătatea și bunăstarea copilului (Curtea EDO, 24 martie 2016, Korneykova și Korneykov împotriva Ucrainei, § 131), iar neadoptarea de măsuri, având în vedere vulnerabilitatea extremă a copilului, poate echivala cu un tratament inuman și degradant, în sensul articolului 3 din CEDO, pentru mamă și copil (Curtea EDO, 24 martie 2016, Korneykova și Korneykov împotriva Ucrainei, § 140-148; 17 octombrie 2019, G.B. și alții împotriva Turciei, § 101-117 și 151; 7 decembrie 2017, S.F. și alții împotriva Bulgariei, 2017, § 84-93).
- 25 În opinia instanței de trimitere, predarea necondiționată a unei femei însărcinate, în executarea MEA, poate, în practică, să intre în conflict cu protecția maternității și să afecteze în mod negativ sănătatea persoanei căutate și a copilului nenăscut.
- 26 Detenția femeilor însărcinate trebuie, astfel, să garanteze standardele stabilite în diferitele rezoluții ale Parlamentului European și în recomandările menționate mai sus ale Comitetului Miniștrilor din cadrul Consiliului Europei.
- 27 Prin urmare, potrivit instanței de trimitere, este necesar să se solicite intervenția Curții pentru a clarifica dacă, în temeiul normelor privind MEA prevăzute de decizia-cadru, predarea femeii însărcinate este necesară în mod necondiționat sau dacă este supusă unei examinări prealabile a stării de sănătate și a compatibilității acesteia cu condițiile de detenție garantate de statul membru solicitant.
- 28 Instanța de trimitere concluzionează arătând că, în opinia sa, problemele complexe de interpretare invocate nu pot fi soluționate prin posibilitatea, permisă de

articolul 23 alineatul (4) din decizia-cadru, de a amâna temporar predarea „din motive umanitare serioase”, întrucât această formă de suspendare a executării MEA, lăsată, în fiecare caz, la latitudinea autorității judiciare a statului de executare, nu constituie un mijloc adecvat pentru a asigura protecția drepturilor fundamentale.

- 29 Instanța de trimitere solicită, în sfârșit, ca prezenta cauză să fie judecată potrivit procedurii de urgență prevăzute la articolul 107 din Regulamentul de procedură al Curții, în măsura în care aceasta privește o hotărâre care are incidență asupra drepturilor fundamentale ale unei mame însărcinate și ale unui minor de câțiva ani care locuiește numai cu ea și este necesară pentru a elimina incertitudinea care persistă în prezent cu privire la predarea acesteia.

DOCUMENT DE LUCRU